درس دهم: انقلاب اسلامی

زمینه‌های سلطه آمریکا بر ایران

❖ برنامه‌های آمریکا برای زمینه تسلط بر ایران و حفظ و تقویت حکومت پهلوی: (شهریور ۹۹ - دی‌ماه ۱۴۰۱)

۱-پیوستن ایران به پیمان بغداد (سنتو)

۲- تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور(ساواک)

۳- اعطای کمک‌های نظامی و مالی به ایران

۴- اجرای بعضی اصلاحات در کشور ما.

❖ اهداف آمریکا از انجام برنامه‌های اصلاحی در ایران : ص۱۲۷

۱- حفظ حکومت پهلوی و تداوم سلطه آمریکا

۲- هدف مقابله با نفوذ شوروی در ایران

❖ نخستین برنامه‌های اصلاحی در ایران : (خرداد و شهریور ۱۴۰۲ – خرداد و دی‌ما ۱۴۰۳)

نخستین مرحله برنامه های اصلاحی با عنوان اصلاحات ارضی در سال ۱۳۴۰ ، در زمان نخست وزیری علی امینی آغاز شد.

اصلاحات آمریکایی در ایران

❖ زمینه اجرای اصلاحات در سال ۱۳۴۰: (خرداد ۱۴۰۳)

با رحلت آیت‌الله بروجردی در فروردین ۱۳۴۰ ، شاه فرصت را برای ادامه اصلاحات در ایران مناسب دید. و اسدالله علم را مأمور اجرای اصلاحات کرد.

❖ تغییرات در قانون انتخابات انجمن‌های ایالتی و ولایتی: (خرداد ۹۹- دی۹۹ – خرداد ۱۴۰۴)

الف) برداشتن دو قید مسلمان بودن و مرد بودن از شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب شوندگان ب) حذف قید سوگند خوردن بـه قـرآن مجیـد و تبدیل آن به سوگند خوردن به کتاب آسمانی.

❖ هدف امام از مخالفت با انجمن‌های ایالتی و ولایتی: (دی‌ماه ۹۹ - شهریور ۱۴۰۰ خرداد ۱۴۰۱)

این تصویب‌نامه موجب تضعیف اسلام و افزایش حضور بهائیان در حکومت می‌شد.

❖ انقلاب سفید: (خرداد ۹۸- دی ۹۹)

در ادامه اجرای اصلاحات، شاه اصول شش‌گانه‌ای را با عنوان انقلاب سفید مطرح کرد و آن را به تصویب دولت رساند. این اصول با تبلیغات فراوان، در بهمن ۱۳۴۱ به همه پرسی گذاشته شد و مورد استقبال دولت‌های آمریکا، انگلستان و شوروی قرار گرفت.

آغاز مبارزهٔ امام خمینی

❖ اولین مرحله فعالیت سیاسی و مبارزه امام خمینی : (خرداد و شهریور ۱۴۰۲ - دیماه ۱۴۰۳)

با اعتراض به تصویب نامه انتخابات انجمن‌های ایالتی و ولایتی آغاز شد.

❖ هدف و نتیجه امام از مخالفت با تصویب نامه انتخابات انجمن‌های ایالتی و ولایتی:

این تصویب‌نامه موجب تضعیف اسلام و افزایش حضور بهائیان در حکومت می شد.

❖ عکس العمل امام و روحانیت در مقابل همه‌پرسی انقلاب سفید:

- امام خمینی و تعدادی از علما، نخست از شاه توضیح خواستند ولی بی‌اعتنایی شاه
- غیرقانونی اعلام کردن همه‌پرسی فرمایشی توسط امام و علما
- تظاهرات گسترده در تهران و قم

واقعه مدرسه فیضیه

❖ حمله رژیم به مدرسه فیضیه: (دی‌ماه ۹۷- دی‌ماه ۹۹)

- اعلام عزای عمومی نوروز ۱۳۴۲ توسط امام و علما و افشای اقدامات شاه
- حمله مأموران به مدرسه فیضیه قم و مدرسه طالبیه تبریز و شهادت تعدادی از طلاب
- سرزنش مستقیم شاه
- حرام کردن تقیه و سکوت در مقابل ظلم حکومت

@DaneshSad

تهیه کننده : دکتر شفیعی

قیام پانزده خرداد

❖ نکات مهم امام به سخنرانان مذهبی در خرداد ۴۲ و عکس‌العمل رژیم: (خرداد ۹۸)

- خطر اسرائیل را برای مردم توضیح دهند و آسیب‌های واردشده بر جامعه اسلامی و مراکز دینی را بازگو کنند.
- در مقابل، حکومت هم سخنرانان مذهبی را ملزم کرد که علیه شاه و اسرائیل چیزی نگویند.

❖ دستگیری امام در ۱۴ خرداد ۱۳۴۲:

- سخنرانی امام خمینی در عصر عاشورا در قم، و مخازب قرار دادن شخص شاه
- پرده برداشتن از تسلط آمریکا و اسرائیل بر حکومت پهلوی

❖ عکس‌العمل مردم در مقابل دستگیری امام: (خرداد ۱۴۰۳)

- واکنش مردم و روحانیون و مراجع
- برپایی اعتراضات زیاد در شهرهای مختلف ایران
- قتل عام مردم در قم، تهران و ورامین
- دستگیری، زندانی، اعدام و تبعید عده‌ای از مبارزان

❖ علت قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲:

دستگیری امام خمینی

❖ نتایج قیام پانزده خرداد: (دی ۹۷ -خرداد ۹۸ -شهریور۹۸ - دی ۹۸ - دی‌ماه ۹۹ - شهریور ۱۴۰۱ – شهریور ۱۴۰۲ – دیماه ۱۴۰۳)

۱- هدف مبارزه تغییر کرد و سرنگونی رژیم پهلوی هدف نهایی مبارزان شد.

۲- حضور امام خمینی درصحنه مبارزه موجب شد بسیاری از روحانیون به مبارزات سیاسی روی بیاورند.

۳- علاوه بر روحانیون و دانشگاهیان، اقشار دیگری از جامعه نیز به جمع مبارزان پیوستند.

۴- رهبری امام خمینی به‌عنوان مرجع دینی برجسته‌تر شد و مبارزان به نقش و قدرت مذهب در این زمینه توجه بیشتری نشان دادند.

سوال مقایسه‌ای نهایی

❖ علت قیام ۳۰تیر ۱۳۳۱را با قیام ۱۵خرداد ۱۳۴۲مقایسه نمایید.(خرداد ۱۴۰۲)

پاسخ: قیام ۳۰تیر۱۳۳۱: مخالفت با نخست وزیری قوام (یا حمایت از نخست وزیر دکتر مصدق) ۰/۵

قیام ۱۵خرداد ۱۳۴۲: اعتراض به دستگیری امام خمینی ۰/۵

مخالفت با کاپیتولاسیون و تبعید امام خمینی

❖ تصویب کاپیتولاسیون: (دی‌ماه ۱۴۰۰- دیماه ۱۴۰۳)

دو مجلس سنا و شورای ملی قانون مصونیت قضایی و سیاسی اتباع آمریکایی مقیم ایران(کاپیتولاسیون) را تصویب کردند.

با تصویب قانون کاپیتولاسیون، مستشاران نظامی آمریکا و خانواده‌های آنان نیز در ایران از مصونیت سیاسی و قضایی برخوردار شدند. (دیماه ۱۴۰۳)

❖ توافق نامه وین:

بر اساس توافق نامه بین‌المللی وین، مأموران سیاسی یک کشور در کشور دیگر از مصونیت سیاسی و قضایی برخوردارند.

❖ پیامد سخنرانی امام در مقابل کاپیتولاسیون: (دی ۹۷ - خرداد ۹۸ سیل‌زدگان- دیماه ۱۴۰۲- خرداد ۱۴۰۳)

امام خمینی در سخنرانی پرشوری به تصویب این قانون اعتراض و آن را مغایر با استقلال کشور اعلام کردند (۴آبان۱۳۴۳) (دیماه ۱۴۰۲)

مخالفت صریح امام با قانون مذکور، حکومت پهلوی را چنان به وحشت انداخت که ایشان را در سحرگاه ۱۳ آبان ۱۳۴۳ در قم دستگیر و به کشور ترکیه تبعید کرد. محل تبعید امام یازده ماه بعد تغییر یافت و ایشان از ترکیه به عراق فرستاده شدند. (دی ۹۷ - خرداد ۹۸ سیل‌زدگان)

نمونه سؤال مقایسه‌ای نهایی

قانون کاپیتولاسیون در دوره محمدرضا شاه را با« توافق‌نامه بین‌المللی وین» مقایسه کنید.(خرداد۱۴۰۱)

پاسخ: بر اساس توافق‌نامه بین‌المللی وین، مأموران سیاسی یک کشور در کشور دیگر از مصونیت سیاسی و قضایی برخوردارند. ۰/۵ اما با تصویب قانون کاپیتولاسیون در ایران، مستشاران نظامی آمریکا و خانواده‌های آنان نیز از مصونیت سیاسی و قضایی برخوردار شدند.۰/۵

کلیدواژه: مصونیت سیاسی و قضایی – مصونیت مستشاران نظامی و خانواده‌های آنان

@DaneshSad

وضعیت رژیم پهلوی

❖ مهمترین اقدامات جهت تقویت و تحکیم پایه های اقتدار حکومت پهلوی:

۱- برگزاری جشن تاج گذاری و جشن های دوهزار و پانصد ساله شاهنشاهی

۲- منحل کردن احزاب موجود و ایجاد حزبی واحد به نام حزب رستاخیز

❖ فعالیت‌های فرهنگی رژیم پهلوی بعد از تبعید امام: (خرداد و شهریور ۹۸- دی ۹۹)

۱- برگزاری جشن تاج گذاری و جشن های دوهزار و پانصد ساله شاهنشاهی

۲- منحل کردن احزاب موجود و ایجاد حزبی واحد به نام حزب رستاخیز

۳- کوشش رژیم در زمینه فرهنگی ایجاد تقابل مصنوعی میان فرهنگ ایرانی و اسلامی

۴- جایگزینی تاریخ شاهنشاهی به جای تقویم هجری شمسی به بهانه ناهمخوانی تاریخ هجری شمسی بافرهنگ ایرانی، (دی‌ماه ۹۹)

فعالیت سیاسی

❖ مهم‌ترین فعالیت‌های سیاسی علیه رژیم پهلوی:

۱- فعالیت امام در دوران تبعید

۲- فعالیت شاگردان امام در مساجد و دانشگاه‌ها

۳- فعالیت جبهه‌ی ملی و نهضت آزادی

مبارزات فرهنگی علیه رژیم

❖ اساس مبارزه فرهنگی علیه رژیم:

❖ ۱- آگاهی دادن به مردم

❖ ۲- تبلیغ و ترویج باورهای دینی

❖ ۳- روشنگری علیه اقدامات رژیم پهلوی

❖ مبارزان عرصه‌ی فرهنگی علیه رژیم پهلوی:

❖ روحانیون، معلمان، استادان دانشگاه، دانشجویان و دانش‌آموزان

❖ معروف‌ترین چهره‌های مبارز فرهنگی علیه رژیم:

❖ علامه طباطبایی، آیت‌الله طالقانی،آیت‌الله مطهری، آیت الله بهشتی، دکتر شریعتی، دکتر باهنر و دکتر مفتح

مبارزات مسلحانه علیه رژیم

❖ هیئت‌های مؤتلفهٔ اسلامی: (دی‌ماه ۹۹)

این گروه پس از تبعید امام خمینی، مبارزه مسلحانه و ترور سران حکومت پهلوی را محور کار خود قرار داد و حسنعلی منصور، نخست‌وزیر وقت، توسط محمد بخارایی از اعضای این گروه صورت گرفت.

❖ حزب ملل اسلامی: (شهریور ۱۴۰۰)

- با آرمان برپا کردن حکومت اسلامی تشکیل شد
- اعضای آن پیش از هر اقدامی دستگیر و زندانی شدند.

❖ سازمان مجاهدین خلق: (دیماه ۹۹)

گروهی از جوانان عضو نهضت آزادی بعد از قیام ۱۵ خرداد فعالیت سیاسی را کنار گذاشتند و به جنگ مسلحانه روی آوردند. آن‌ها در آغاز تفکر اسلامی داشتند ولی به‌مرورزمان دچار انحراف فکری شدند و به مارکسیسم تمایل پیدا کردند.

❖ سازمان چریک‌های فدایی خلق: (دیماه ۹۹ - دیماه ۱۴۰۲)

این گروه از همان ابتدا با الهام از افکار مارکسیستی به مبارزه مسلحانه روی آوردند و تعدادی از آنها در درگیری با مأموران رژیم یا در زندان به قتل رسیدند.

❖ شباهت و تفاوت حزب ملل اسلامی و سازمان چریک های فدایی خلق در زمان پهلوی: (خرداد ۱۴۰۰ - دی‌ماه ۱۴۰۰ – خرداد ۱۴۰۴)

هر دو گروه به قیام مسلحانه علیه رژیم پهلوی اعتقاد داشتند. با این تفاوت که حزب ملل اسلامی به دنبال آرمان برپا کردن حکومت اسلامی به مبارزه مسلحانه روی آورد، اما فداییان خلق با الهام از افکار مارکسیستی به مبارزه مسلحانه روی آوردند.

@DaneshSad

سوال مقایسه‌ای نهایی

❖ شیوهٔ مبارزاتی سازمان مجاهدین خلق و جبههٔ ملی را با هم مقایسه‌کنید.(شهریور ۱۴۰۴)

پاسخ: جبههٔ ملی در چارچوب قانون اساسی به مبارزات خود ادامه می‌داد.(۰/۵) اما سازمان مجاهدین خلق بعد از قیام ۱۵خرداد فعالیت سیاسی را کنار گذاشت و به جنگ مسلحانه روی آورد.(۰/۵)

وضعیت عمومی ایران در سال ۱۳۵۶

❖ اوضاع عمومی ایران در سال ۱۳۵۶: (دی‌ماه ۹۹)

۱- آشکار شدن ضدیت این حکومت با اسلام و معنویت و اخلاق

۲- زندانی بودن صدها روحانی مبارز و عدم اجازه سخنرانی بسیاری از استادان دانشگاه و سخنرانان مذهبی در محافل و مجالس

۳- تقویت سرمایه داران وابسته به غرب و رژیم پهلوی به وسیله‌ی نفت

۴- هجوم طبقات محروم از جمله کارگران و روستاییان برای گذراندن زندگی به شهرها

۵- انقلاب سفید شاه نتیجه خود را نشان داده بود: نابودی اقتصاد ایران و وابستگی به بیگانگان.

۶- نداشتن راه، آب آشامیدنی، برق و حمام روستاهای ایران

۷- انعقاد قرارداد سرمایه داران آمریکایی با حکومت پهلوی و غارت ثروت ایران

۸- آسوده خاطر بودن رژیم پهلوی از ناحیه گرو ههای مبارز مسلح با استفاده از دستگاه ساواک و نیروهای پلیسی و امنیتی (دی‌ماه ۹۹)

❖ نتایج انقلاب سفید: (دی‌ماه ۹۸)

نابودی اقتصاد ایران و وابستگی به بیگانگان.

فضای بازسیاسی

❖ شعار کارتر: (دی ۹۷ - خرداد ۱۴۰۰- دیماه ۱۴۰۲- دیماه ۱۴۰۳)

جیمی کارتر، رئیس‌جمهور آمریکا، در سال ۱۳۵۵برای کاهش تنفر عمومی از سیاست‌های آمریکا به شعار دفاع از حقوق بشر متوسل شد.

❖ درخواست کارتر از شاه: (شهریور ۱۴۰۱ -دی‌ماه ۱۴۰۱)

۱- از شاه نیز خواست به تبعیت از سیاست فضای باز آمریکایی

۲-اوضاع عمومی زندانیان را بهبود بخشد

۳-شکنجه زندانیان را کاهش دهد

۴-به مطبوعات اجازه دهد به طور ملایم و محدود از دولت انتقاد کنند.

مرگ مشکوک دو چهره

❖ درگذشت سید مصطفی خمینی و پیامدهای آن: (دی‌ماه ۱۴۰۰)

به فاصله چند ماه، حاج آقا مصطفی، فرزند ارشد امام خمینی، به‌طرز مشکوکی از دنیا رفت.

- درگذشت او، چنان تلاطم و موجی به وجود آورد و جان تازه ای به مبارزات بخشید

- امام، رحلت او را «از الطاف خفیه الهی برای انقلاب اسلامی» خواند. (دی‌ماه ۱۴۰۰)

❖ نقش سید مصطفی خمینی در مبارزات:

۱- حضور محسوس از ابتدای مبارزان یعنی ماجرای انجمن های ایالتی

۲- در نهضت پانزده خرداد نیز، مردم قم را به حرکت به سوی صحن حرم حضرت معصومه هدایت کرد که البته منجر به دستگیری وی توسط ساواک و زندانی در قزل قلعه شد.

انتشار مقالهٔ توهین آمیز نسبت به امام خمینی

❖ علت قیام مردم قم در ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶: (شهریور ۱۴۰۰ -خرداد ۱۴۰۴)

اعتراض به انتشار مقاله توهین آمیز روزنامه اطلاعات علیه امام خمینی

❖ برقراری حکومت نظامی: (خرداد ۱۴۰۳)

با گسترش قیام، جمشید آموزگار در مرداد ۱۳۵۷ در اصفهان حکومت نظامی برقرار کرد اما این تدبیر ثمری نداشت؛ درنتیجه، شاه مجبور شد

@DaneshSad

آموزگار را برکنار کند و جعفر شریف امامی را با «شعار آشتی ملی» به نخست وزیری بگمارد. (دی‌ماه ۹۹ - خرداد ۱۴۰۳)

❖ قیام خونین ۱۷ شهریور: (دی‌ماه۹۷)

- برقراری حکومت نظامی در تهران و چند شهر در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ (دی‌ماه۹۷)
- تجمع مردم در میدان ژاله(شهدای کنونی)
- قتل عام مردم و حمایت آمریکا از شاه

علت هجرت امام به فرانسه

❖ هجرت امام به فرانسه و نتایج آن: (خرداد ۹۸- دی ۹۷ - دی ۹۹ – خ۱۴۰۰- ش ۱۴۰۰ - دی‌ماه ۱۴۰۰- شهریور ۱۴۰۳ - شهریور ۱۴۰۴)

پس از اوج گیری انقلاب اسلامی، امام خمینی تحت فشار سیاسی و امنیتی سازمان امنیت عراق و ساواک، قصد عزیمت به کویت داشتند اما دولت کویت حاضر به پذیرش ایشان نشد و امام به فرانسه رفتند.

نتایج: ۱- ایشان با استفاده از امکانات تبلیغی، مصاحبه و سخنرانی جنایات حکومت پهلوی را افشا می کردند؛ ۲- امکان ملاقات مبارزان با رهبری انقلاب فراهم آمد و پیام‌های امام با شتاب بیشتری در ایران منتشر شد.

حماسهٔ ماه محرم

❖ نتایج تظاهرات تاسوعا و عاشورای ۱۳۵۷: (خرداد ۹۹- دی ۱۴۰۰ – شهریور ۱۴۰۳)

۱- این تظاهرات عظیم دولت آمریکا را به این نتیجه رساند که روی کار آوردن دولت نظامی ازهاری نتیجه‌ای نداشته است؛

۲- به علاوه، مردم ایران متحد و در اطاعت از رهبر خود مصمم و جدی هستند

۳- بالاخره اینکه آمریکا برای حفظ منافع خود در ایران باید به فکر مهره دیگری غیر از محمدرضا شاه باشد.

❖ اقدام شاه برای جلوگیری از پیروزی انقلاب: (دی‌ماه ۱۴۰۰)

انتخاب شاپور بختیار(عضو سابق جبهه ملی) به نخست‌وزیری توسط شاه قبل از خروج از ایران به دستور آمریکایی ها.

❖ تشکیل شورای انقلاب و وظایف آن: (خرداد ۱۴۰۲- شهریور ۱۴۰۲)

این شورا که از افراد شایسته، مسلمان، متعهد و مورد اعتماد ایشان تشکیل شده بود، وظیفه داشت زمینه انتقال قدرت را فراهم کند.

ورود امام خمینی به ایران، تشکیل دولت موقت و پیروزی انقلاب

❖ معرفی دولت موقت: (خرداد ۹۹)

❖ در ۱۵ بهمن به پیشنهاد شورای انقلاب، مهندس مهدی بازرگان را به عنوان نخست‌وزیر دولت موقت انقلابی معرفی و از همه تقاضا کردند که از او حمایت کنند.

@DaneshSad